

Ulkomaalaisomisteiset yritykset Suomessa

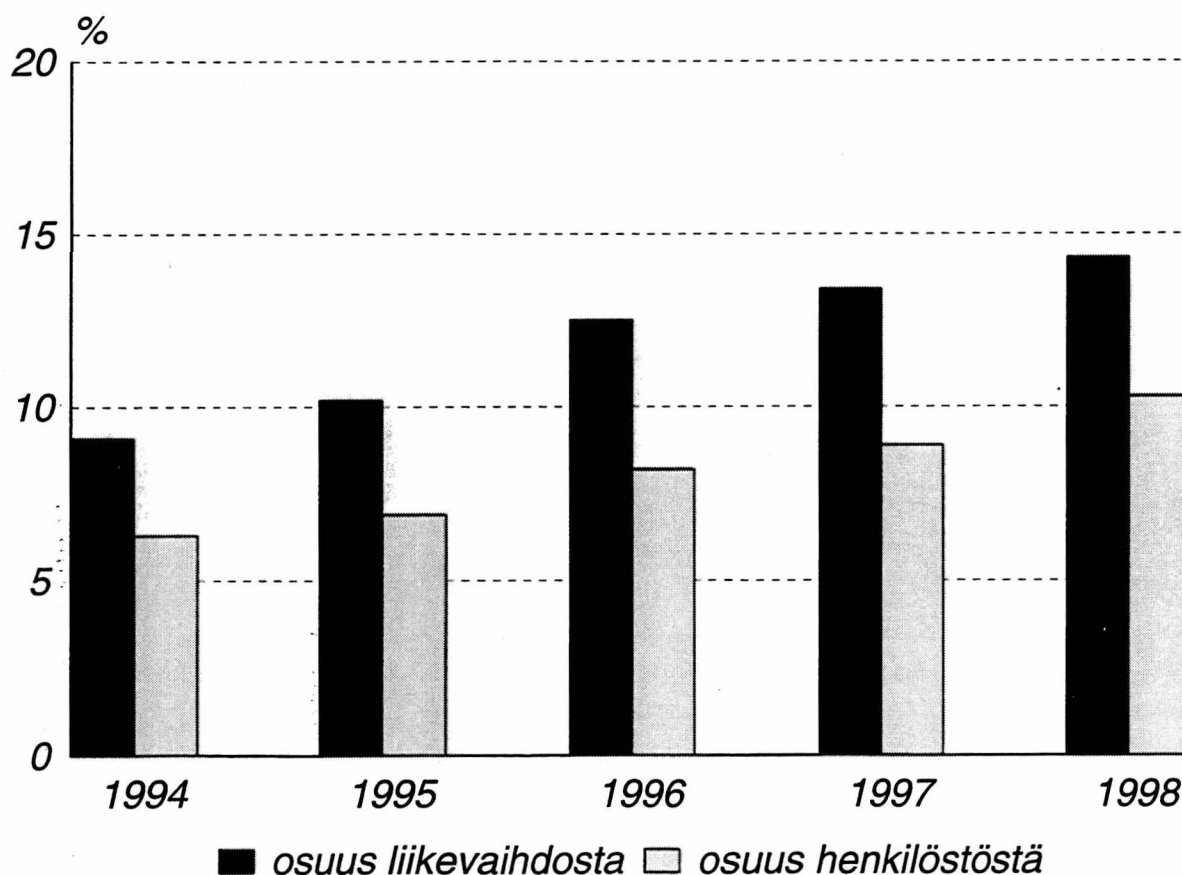
Utlandsägda företag i Finland

1998

Tiedustelut – Förfrågningar: Matti Okko

Vastaava tilastojohtaja - Ansvarig statistikdirektör: Kaija Hovi

Ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus Suomen yritystoiminnasta 1994–1998

Helsinki 2.3.2000

Tietoja lainattaessa lähteenä mainittava Tilastokeskus.

Quoting is encouraged provided Statistics Finland is acknowledged as the source.

1. ULKOMAALAISOMISTEISTEN YRITYSTEN TILASTOINTI

Yleistä

Tilastokeskus on vuodesta 1994 lähtien kartoittanut ulkomaalaisomistuksia Suomessa toimivissa yrityksissä. Tehtävä liittyy Euroopan Unionin tilastoviranomaisen Eurostatin käynnistämään pilottihankkeeseen¹, jonka tarkoituksena on luoda EU-maihin harmonisoitu tilastointikäytäntö koskien ulkomaalaisomistuksia.

Tiedot ulkomaalaisomisteisista yrityksistä pohjautuvat Suomen Pankin vuosittain keräämiin tietoihin Suomen yrityksiin tehdyistä suorista sijoituksista. Suoraan ulkomailta omistettujen yritysten mahdolliset tytäryritykset on etsitty Tilastokeskuksen konsernirekisteriä ja eräitä muita lähteitä hyväksikäyttäen. Näin myös epäsuorat omistukset on saatu mukaan tilastointiin. Yrityskauppojen seurannalla on täydennetty Suomen Pankin tietoja.

Yritysten toimintaa kuvaavat indikaattorit on tuotettu Tilastokeskuksen yritysten rakennetilastotietokannasta, joka sisältää Suomen yritysten tilinpäätöstiedot. Suurille yrityksille tiedot saadaan suoralla kyselyllä ja pienille yrityksille verohallinnon elinkeinoverotusaineistosta.

Ulkomainen omistus ja kontrolli

Ulkomaalaisomisteisiksi tilastoituvat yritykset, joiden äänivallasta yli 50 prosenttia on suoraan tai välillisesti yhden ulkomaisen tahon hallussa². Tämän omistuksen on oltava luonteeltaan suora sijoitus, joka tehdään taloudellisen suhteen luomiseksi ja määräysvallan hankkimiseksi omistusyrytykseen. Näiden yritysten päättävältä on täten jonkin tai joidenkin ulkomaisten tahojen hallussa ja nämä tahot myös pyrkivät käyttämään tätä valtaa.³

Edellä kuvatun määritelmän mukaan ulkomaalaisomisteisiksi eivät tilastoidu yritykset, joiden osakekannasta enemmistö on ulkomaisten tahojen omistuksessa, mutta joissa ulkomainen omistus on hajautunut suurelle ja heterogeeniselle joukolle kansainvälisiä portfoliosijoittajia.

Portfoliosijoittajat eivät kykene eivätkä edes pyri vaikuttamaan itse yrityksen toimintaan, vaan odottavat sijoituksilleen arvonnousua ja osinkoa. Käytännössä ulkomaalaisomisteisella yrityksellä on harvoin enemmän kuin yksi ulkomainen kontrolloiva omistaja.

Omistajamaata määritettäessä on pyritty selvittämään ns. perimmäinen omistajataho eli yrityksen omistusketjun alkulähde. Jos esimerkiksi Suomessa toimiva yritys on ruotsalaisen yrityksen omistuksessa, mutta tämä puolestaan kuuluu yhdysvaltalaiseen konserniin, niin omistajamaa on silloin Yhdysvallat. Perimmäisen omistajatahon käyttäminen on perusteltua, jotta ulkomainen omistus saadaan kohdennettua oikein. Lisäksi tilastoinnista rajautuvat pois ne tapaukset, joissa suomalainen taho omistaa suomalaisen yrityksen ulkomaille rekisteröidyn yrityksen kautta.

Kohdejoukko

Yritysten rakennetilastossa ovat mukana ainoastaan Suomessa toimivat itsenäiset liikeyritykset, jotka ovat olleet toimivia kyseisen vuoden aikana ja jotka ovat tilinpäätösvelvollisia Suomeen. Tästä johtuen *tilasto ei kata ulkomaisten yritysten Suomessa toimivia sivuliikkeitä.*

Ulkomaalaisomisteiseksi tietyinä vuotena luetaan yritykset, jotka täyttävät ulkomaisen omistuksen ehdot kyseisen vuoden viimeisenä päivänä. Kaikkien vuoden aikana ulkomaalaisomisteisiksi muuttuneiden yritysten luvut kirjautuvat siis kokonaisuudessaan tämän vuoden osalta ulkomaalaisomisteisten lukuihin. Vastaavasti vuoden aikana suomalaisomisteisiksi muuttuneet yritykset on poistettu tästä joukosta.

Tässä katsauksessa käytetty toimialaluokitus noudattaa uutta toimialaluokitusta TOL-95⁴, joka perustuu EU:n toimialastandardiin.

¹ FATS-tilastointi (Foreign Affiliates Trade Statistics).

² Määräysvalta voi olla jakautunut myös useammalle osapuolelle, jos nämä toimivat konsortiona tai tiiviissä yhteistyössä.

³ Ratkaisevaa on se, että yrityksiä kontrolloidaan ulkomailta käsin.

⁴ Toimialaluokitus 1995, Tilastokeskus, Käsikirjoja 4. Hki 1999.

2. ULKOMAISEN OMISTUKSEN KEHITYS SUOMESSA 1994 - 1998

Ulkomainen omistus kasvaa nopeasti

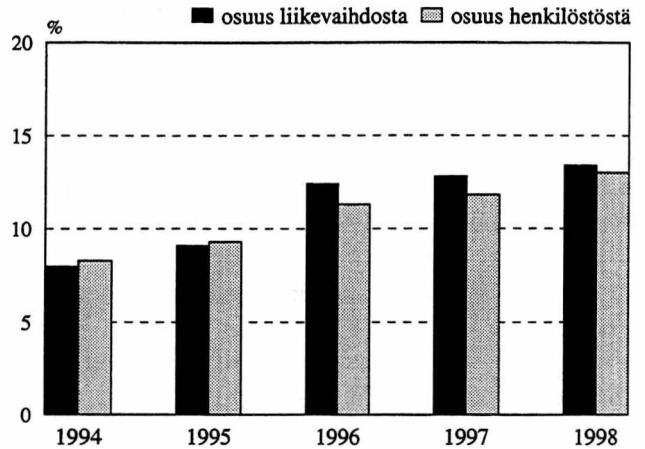
Talouselämän globalisoituminen näkyy myös Suomen yritystoiminnassa. Ulkomaisen omistuksen osuus Suomen yrityssektorista on kasvanut nopeasti ulkomaisten pääomaliikkeiden vapautumisen ja Suomen EU-jäsenyyden myötä. Viime vuosikymmenellä ulkomaisten yritysten etabloituminen Suomeen on tapahtunut pääosin yritysostojen kautta.

Kun ulkomaisen omistuksen mittarina käytetään ulkomaalaisomisteisten yritysten osuutta koko yritystoiminnan liikevaihdosta, nousi se vuoden 1994 noin 9 prosentista yli 14 prosenttiin vuonna 1998. Henkilöstön lukumäärällä mitattuna nousu oli yhtä nopeaa: vastaava osuus oli runsaat 6 prosenttia vuonna 1994 ja yli 10 prosenttia vuonna 1998. Ulkomaalaisomisteisten yritysten tuottama arvonlisäys nousi samalla 8 prosentista 12 prosenttiin kokonaisarvonlisäyksestä. Keskimäärin ulkomainen omistus on siten kasvanut noin yhden prosenttiyksikön vuosivauhdilla. Ulkomaalaisomisteisiksi tilastoituneiden yritysten lukumäärä nousi vuoden 1994 runsaasta tuhannesta lähes 1 500:aan vuonna 1998. Näistä yrityksistä 77 prosenttia oli suoraan ulkomailta omistettuja ja loput 23 prosenttia näiden tytäryrityksiä.

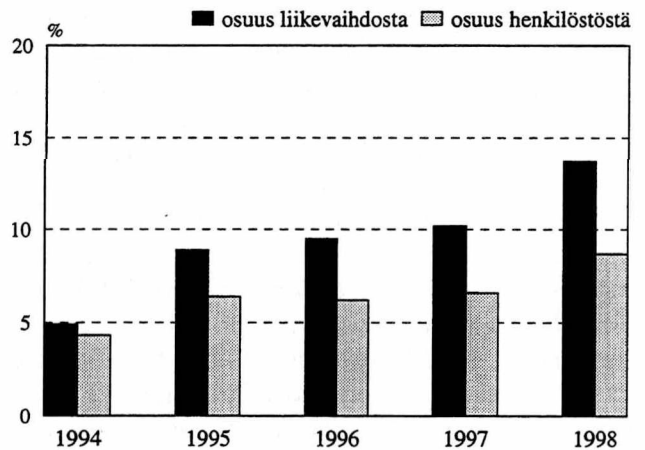
Kaupan liikevaihdosta lähes viidennes syntyi ulkomaalaisomisteisissa yrityksissä

Ulkomainen omistus on kasvanut tasaisesti useimilla toimialoilla. Ulkomaalaisomisteisten yritysten suhteellinen osuus toimialansa liikevaihdosta on ollut suurin kaupassa. Vuonna 1998 se oli noussut jo lähes 19 prosenttiin. Teollisuudessa vastaava luku oli runsaat 13 prosenttia ja liike-elämän palveluissa runsaat 15 prosenttia. Henkilöstön lukumäärällä mitattuna ulkomaisen omistuksen osuus oli kauppaa hieman korkeampi niin teollisuudessa kuin liike-elämän palveluissakin. Kuvioissa 1a – 1e on esitetty ulkomaisen omistuksen kehitys päätoimialoilla vuosina 1994 – 1998.

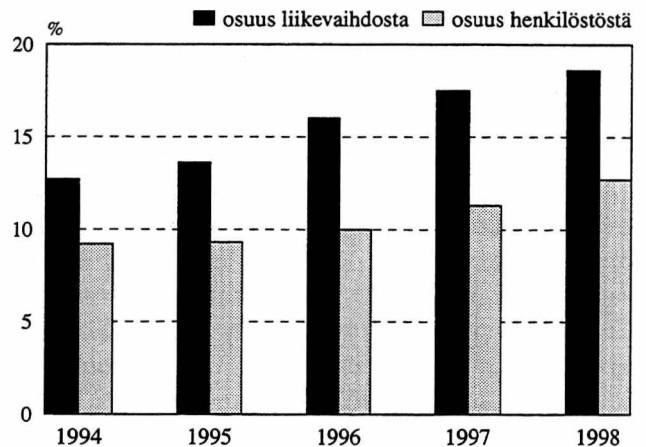
Rakentamisessa sekä hotelli- ja ravintolatoiminnassa ulkomainen omistus kasvoi merkittävästi vuonna 1998. Rakentamisessa se nousi lähes 14 prosenttiin toimialan liikevaihdosta. Hotelli- ja ravintolatoiminnassa ulkomainen omistus on pysytellyt vähäisenä läpi 1990 - luvun, mutta vuoden 1998 jälkeen tämänkin toimialan liikevaihdosta 11 prosenttia ja henkilöstöstä lähes 14 prosenttia kuului ulkomaisille omistajille.

Kuvio 1a. Ulkomainen omistus teollisuudessa vuosina 1994 – 1998.

Kuvio 1b. Ulkomainen omistus rakentamisessa vuosina 1994 – 1998.

Kuvio 1c. Ulkomainen omistus kaupassa vuosina 1994 – 1998.

Liikenteessä ja rahoitustoiminnassa ulkomainen omistus on pysynyt alhaisena ja myös sen kasvuvauhti hitaana. Liikenteen kokonaishenkilöstöstä 4 prosenttia ja rahoitustoiminnan kokonaishenkilöstöstä 2 prosenttia työskenteli ulkomaalaisomisteisissa yrityksissä vuonna 1998.

Liikevaihto ja henkilöstö kaksinkertaistuivat neljässä vuodessa

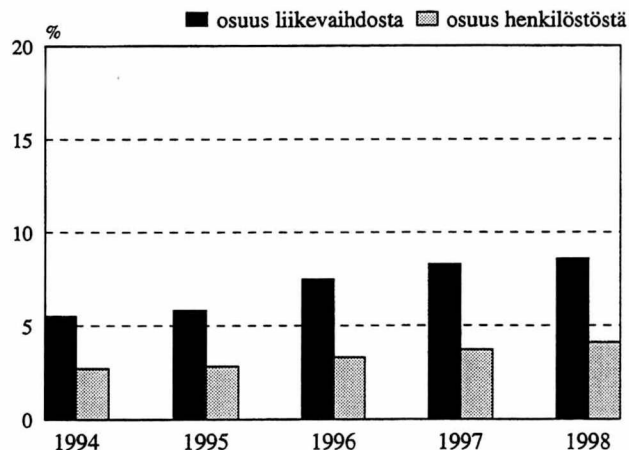
Vuonna 1998 ulkomaalaisomisteiset yritykset keräsivät liikevaihtoa yli 180 miljardia markkaa ja työllistivät noin 127 000 henkilöä. Niiden yhteinen jalostusarvo oli 44 miljardia markkaa, mikä on yli kaksi kertaa enemmän vuoteen 1994 verrattuna. Myös liikevaihto yli kaksinkertaistui neljän vuoden aikana ja henkilöstön määrän kasvu oli lähes yhtä suuri. Ulkomaalaisomisteisten yritysten jalostusarvon sekä sen koko yritystoiminnan jalostusarvoon suhteutetun osuuden kehitys on esitetty kuviossa 2.

Vuonna 1998 eniten liikevaihtoa ulkomaalaisomisteiset yritykset keräsivät kaupan toimialalla, 80 miljardia markkaa. Toimialan jalostusarvosta näille noin 700 yritykselle kuului 19 prosenttia eli noin 12 miljardia markkaa. Teollisuudessa niiden liikevaihto nousi lähes 70 miljardiin ja jalostusarvo yli 22 miljardiin markkaan vuonna 1998, kun vastaavat määrät vuonna 1994 olivat 31,5 ja 10 miljardia markkaa. Teollisuudessa toimi vuonna 1998 noin 360 ulkomaalaisomisteista yritystä. Rakentamisessa, liikenteessä ja liike-elämän palveluissa ulkomaalaisomisteisten yritysten liikevaihto lähenteli kullakin toimialalla 10 miljardia markkaa (taulukko 1).

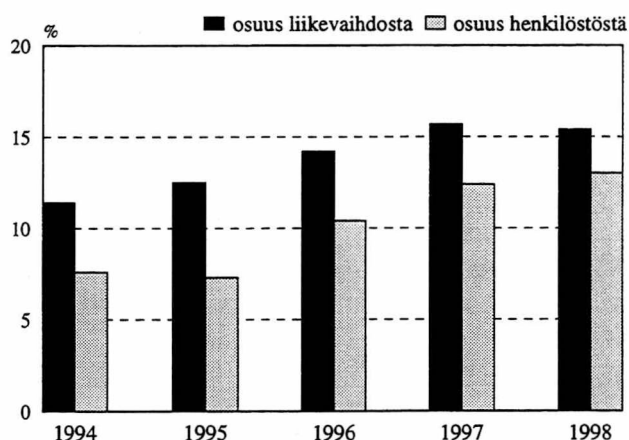
Suhteellisesti ulkomaisen omistuksen kasvu on ollut voimakkainta rakentamisessa sekä hotelli- ja ravintolatoiminnassa. Ulkomainen omistus näillä toimialoilla oli vähäistä vielä vuonna 1994.

Teollisuudessa puolet ulkomaalaisomisteisten yritysten henkilökunnasta

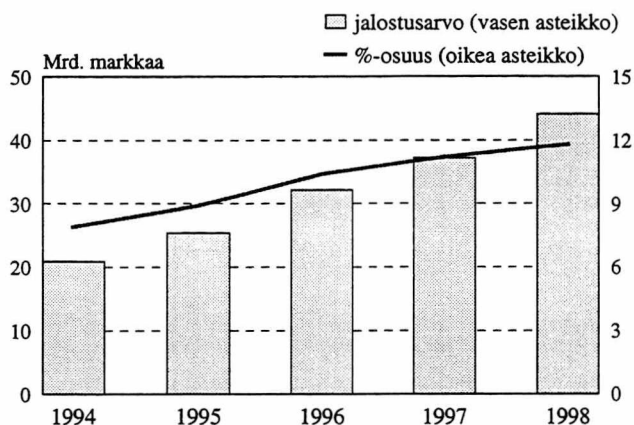
Teollisuuden ulkomaalaisomisteiset yritykset työllistivät noin 58 000 henkilöä, mikä oli lähes puolet kaikkien ulkomaalaisomisteisten yritysten henkilökunnasta vuonna 1998. Kaupassa niiden henkilöstön määrä oli noin 29 000, liike-elämän palveluissa yli 15 000 ja rakentamisessa runsaat 9 000 henkilöä. Hotelli- ja ravintolatoiminnassa, jolla ulkomaisen omistuksen suhteellinen osuus henkilöstöllä mitattuna oli suurin, ne työllistivät lähes 7 000 ja liikenteessä 6 000 henkilöä.

Kuvio 1d. Ulkomainen omistus liikenteessä vuosina 1994 – 1998.

Kuvio 1e. Ulkomainen omistus liike-elämän palveluissa vuosina 1994 – 1998.

Kuvio 2. Ulkomaalaisomisteisten yritysten jalostusarvo vuosina 1994 – 1998.

Taulukko 1. Ulkomaalaisomisteisten yritysten liikevaihto, jalostusarvo ja henkilöstö toimialoittain ja niiden osuus toimialastaan vuosina 1994 – 1998.

Mmk	1994	%	1995	%	1996	%	1997	%	1998	%
Teollisuus (TOL C,D,E)										
Liikevaihto	31 515	(8,0)	39 506	(9,1)	56 477	(12,4)	62 797	(12,8)	69 373	(13,4)
Jalostusarvo	10 208	(8,3)	13 049	(9,3)	17 139	(12,2)	20 103	(13,1)	22 406	(13,0)
Henkilöstö	32 620	(8,3)	39 266	(9,3)	48 861	(11,3)	51 212	(11,8)	58 144	(13,0)
Rakentaminen (TOL F)										
Liikevaihto	2 073	(4,9)	4 289	(8,9)	5 119	(9,5)	6 167	(10,2)	9 775	(13,6)
Jalostusarvo	537	(4,3)	1 113	(7,2)	1 359	(7,3)	1 447	(7,0)	2 275	(9,1)
Henkilöstö	2 941	(4,3)	4 940	(6,4)	5 373	(6,2)	6 161	(6,6)	9 290	(8,7)
Kauppa (TOL G)										
Liikevaihto	41 195	(12,7)	45 241	(13,6)	59 531	(16,0)	69 566	(17,5)	80 243	(18,6)
Jalostusarvo	6 841	(14,3)	7 509	(14,6)	8 672	(16,2)	9 704	(17,1)	11 677	(19,1)
Henkilöstö	17 358	(9,2)	17 857	(9,3)	21 322	(10,0)	24 101	(11,3)	28 707	(12,7)
Hotellit ja ravintolat (TOL H)										
Liikevaihto	139	(0,9)	194	(1,1)	629	(3,1)	669	(3,3)	2 295	(10,8)
Jalostusarvo	67	(1,0)	99	(1,3)	325	(3,9)	353	(4,0)	1 168	(12,2)
Henkilöstö	617	(1,7)	537	(1,3)	1 912	(4,2)	1 968	(4,4)	6 619	(13,6)
Liikenne (TOL I)										
Liikevaihto	3 661	(5,5)	4 091	(5,8)	6 184	(7,5)	7 443	(8,3)	8 652	(8,5)
Jalostusarvo	1 284	(3,7)	1 154	(3,4)	1 499	(3,7)	1 640	(3,9)	1 737	(3,8)
Henkilöstö	3 461	(2,7)	3 601	(2,8)	4 560	(3,3)	5 254	(3,7)	6 012	(4,0)
Rahoitustoiminta (TOL J)										
Liikevaihto	
Jalostusarvo	
Henkilöstö	471	(0,9)	366	(0,8)	549	(1,2)	704	(1,6)	687	(1,9)
Liike-elämän palvelut (TOL 72,74)										
Liikevaihto	3 981	(11,4)	5 006	(12,5)	6 187	(14,2)	7 290	(15,7)	9 281	(15,4)
Jalostusarvo	1 645	(9,0)	1 878	(8,7)	2 527	(10,8)	3 077	(12,2)	3 839	(11,5)
Henkilöstö	5 908	(7,6)	6 701	(7,3)	10 893	(10,4)	12 869	(12,4)	15 436	(13,0)
Muut toimialat										
Liikevaihto	817	(1,8)	1 232	(3,6)	1 277	(2,5)	1 776	(3,2)	1 927	(3,0)
Jalostusarvo	353	(1,6)	643	(3,8)	674	(2,6)	834	(3,3)	964	(3,6)
Henkilöstö	1148	(1,5)	1500	(1,7)	1797	(1,8)	1 596	(1,6)	2 232	(2,4)
Yhteensä										
Liikevaihto*	83 381	(9,1)	99 559	(10,2)	135 404	(12,5)	155 708	(13,4)	181 546	(14,3)
Jalostusarvo*	20 935	(7,9)	25 445	(8,9)	32 195	(10,4)	37 158	(11,2)	44 066	(11,8)
Henkilöstö	64 524	(6,3)	74 768	(6,9)	95 267	(8,2)	103 865	(8,9)	127 127	(10,3)

* ei sisällä rahoitustoimintaa.

.. = tieto puuttuu

Metalli- ja kemianteollisuudessa sekä tukku- kaupassa merkittävää ulkomaista omistusta

Teollisuuden sisällä ulkomainen omistus on keskittynyt pääosin metalli- ja kemianteollisuuteen. Molemmilla toimialoilla sen osuus sekä liikevaihdolla että henkilöstöllä mitattuna oli 20 prosentin tuntumassa. Näillä toimialoilla yhteensä 239 ulkomaalaisomisteista yritystä työllisti vuonna 1998 kaikkiaan noin 46 000 henkilöä, mikä oli 80 prosenttia kaikkien ulkomaisessa omistuksessa olleiden teollisuusyritysten henkilöstöstä. Merkittävää ulkomainen omistus oli myös mineraalituotteiden valmistuksessa, jonka liikevaihdosta lähes 40 prosenttia kuului ulkomaisille omistajille. Muista teollisista toimialoista vain mineraalien kaivuussa ja tekstiiliteollisuudessa ulkomaista omistusta oli merkittävästi.

Kaupan toimialoilla ulkomainen omistus on runsasta tukku- ja autokaupassa sekä agentuuritoiminnassa. Tukkukaupassa toimi vuonna 1998 yhteensä 588 ulkomaalaisomisteista yritystä. Näissä yrityksissä työskenteli tuolloin lähes 30 prosenttia tukkukaupan kokonaishenkilöstöstä. Autokaupassa vastaava osuus oli noin 10 prosenttia, mutta tämänkin toimialan liikevaihdosta yli 20 prosenttia kuului ulkomaalaisomisteisille yrityksille. Vähittäiskauppa on sen sijaan edelleen vahvasti kotimaisessa omistuksessa, vain 2 prosenttia toimialan liikevaihdosta syntyi ulkomaalaisomisteisissa yrityksissä. Majoitustoiminnan henkilöstöstä 8 ja ravitsemustoiminnan henkilöstöstä 16 prosenttia kuului ulkomaalaisomisteisille yrityksille vuonna 1998.

Liikenteessä ulkomainen omistus keskittyi pitkälti liikennettä palvelemaan toimintaan, jonka liikevaihdosta ulkomaalaisomisteiset yritykset tekivät 25 prosenttia. Maa-, vesi- ja ilmaliikenteessä sekä posti- ja teleliikenteessä ulkomainen omistus oli vähäistä. Kaikilla neljällä toimialalla se jäi alle 3 prosentin henkilöstöllä mitattuna.

Rahoituksenvälitys ja vakuutustoiminta ovat lähes kokonaan kotimaisten omistajien hallinnassa. Rahoitustoiminnassa ulkomaista omistusta löytyikin vuonna 1998 lähinnä rahoitusta palvelevassa toiminnassa, jonka henkilöstöstä 16 prosenttia työskenteli ulkomaisille omistajille.

Liike-elämän palveluissa merkittäviä ulkomaisen omistuksen kohteita olivat etsivä-, vartiointi- ja turvallisuuspalvelu, mainospalvelu, tietojenkäsittelypalvelu sekä siivouspalvelu. Etsivä-, vartiointi- ja turvallisuuspalvelun liikevaihdosta yli puolet kuului ulkomaalaisomisteisille yrityksille vuonna 1998.

Taulukko 2. Toimialat, joilla ulkomainen omistus henkilöstöllä mitattuna oli merkittävintä 1998. (% koko henkilöstöstä)

TOL		%
746	Etsivä-, vartiointi- ja turvallisuuspalvelu	56
512 – 517	Tukkukauppa	29
26	Mineraalituotteiden valmistus	27
747	Siivous	24
27 – 35	Metalliteollisuus	20
23 – 25	Kemianteollisuus	20
72	Tietojenkäsittelypalvelu	17
67	Rahoitusta palveleva toiminta	16
553 – 555	Ravitsemistoiminta	16
63	Liikennettä palveleva toiminta	14

Taulukko 3. Toimialat, joilla ulkomainen omistus liikevaihdolla mitattuna oli merkittävintä 1998. (% koko liikevaihdosta)

TOL		%
746	Etsivä-, vartiointi- ja turvallisuuspalvelu	51
26	Mineraalituotteiden valmistus	39
744	Mainospalvelu	28
512 – 517	Tukkukauppa	26
72	Tietojenkäsittelypalvelu	26
63	Liikennettä palveleva toiminta	25
23 – 25	Kemianteollisuus	23
50	Autokauppa	23
27 - 35	Metalliteollisuus	20
747	Siivous	20

Mainospalvelun liikevaihdosta 28 ja tietojenkäsittelypalvelun liikevaihdosta 26 prosenttia tekivät ulkomaalaisten omistamat yritykset. Siivouspalvelussakin osuus oli noin 20 prosenttia.

Taulukossa 2 on lueteltu toimialat, joissa ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus toimialansa kokonaishenkilöstöstä oli suurin vuonna 1998. Taulukko 3 sisältää vastaavan luettelon liikevaihto-osuuden mukaisessa järjestyksessä.

Ulkomaalaisomisteiset yritykset selvästi keskimääräistä suurempia

Ulkomainen omistus on keskittynyt selvästi keskimääräistä suurempiin yrityksiin. Keskimäärin ulkomaalaisomisteisen yrityksen liikevaihto vuonna 1998 oli 125 miljoonaa markkaa ja henkilöstön lukumäärä 85, kun vastaavat luvut koko yritysjoukolla olivat 6 miljoonaa ja 6 henkilöä.

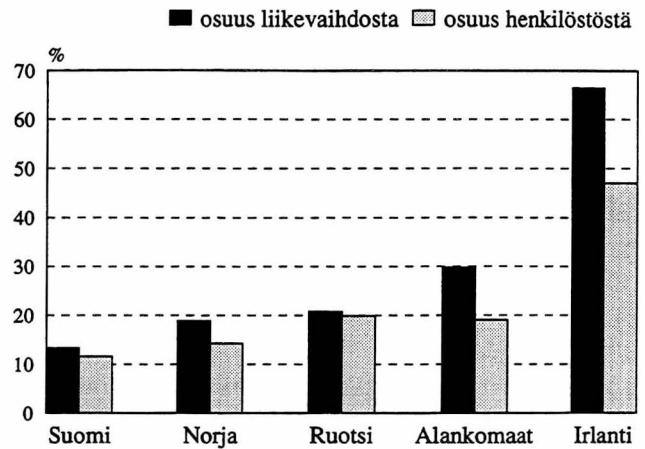
Ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus on noussut suhteellisesti eniten suurimmissa kokoluokissa. Niiden osuus yli 100 henkilöä työllistävästä yrityksistä oli vuonna 1998 jo noin 20 prosenttia. Sen sijaan alle 10 henkilön yrityksistä niiden osuus on pysynyt vain kahdessa prosentin kymmenyksessä. Kaikista Suomen yrityksistä ulkomaisessa omistuksessa on selvästi alle yksi prosenti. Taulukosta 4 nähdään ulkomaalaisomisteisten yritysten lukumäärät kokoluokittain vuosina 1994 - 1998.

Kansainvälisesti vertaillen Suomen yritysten ulkomainen omistus vielä vähäistä

Vaikka ulkomainen omistus Suomen yritystoiminnassa on viime vuosina ollut ripeässä kasvussa, se ei kansainvälisesti vertailtuna ole kuitenkaan erityisen runsasta. Kun sitä verrataan ulkomaiseen omistukseen muissa Euroopan maissa, sijoittuu Suomi vielä jälkipäähän. Esimerkiksi Ruotsissa vuonna 1998 toimivat noin 4 000 ulkomaalaisomisteista yritystä työllistivät runsaat 330 000 henkilöä, mikä oli 15 prosenttia koko yrityssektorin henkilöstöstä (Lähde: NUTEK).

Taulukko 4. Ulkomaalaisomisteisten yritysten lukumäärä kokoluokittain ja niiden osuus kokoluokkansa yrityksistä vuosina 1994 - 1998.

Henkilöstön kokoluokka	1994	%	1995	%	1996	%	1997	%	1998	%
0 - 9	402	(0,2)	420	(0,2)	411	(0,2)	409	(0,2)	489	(0,2)
10 - 19	185	(3,5)	191	(3,3)	230	(3,7)	232	(3,6)	258	(3,6)
20 - 49	193	(6,4)	217	(6,4)	254	(7,0)	271	(7,2)	307	(7,5)
50 - 99	107	(10,9)	105	(9,8)	125	(11,0)	136	(11,5)	173	(13,8)
100 - 199	68	(13,6)	79	(13,8)	108	(17,9)	111	(18,0)	122	(18,7)
200 - 499	57	(15,7)	62	(15,2)	70	(16,9)	78	(19,2)	93	(22,6)
500 -	22	(10,7)	24	(11,1)	31	(12,9)	37	(15,5)	49	(19,5)
Yhteensä	1 034	(0,5)	1 098	(0,5)	1 229	(0,6)	1 274	(0,6)	1 491	(0,7)

Lähde: OECD

Kuvio 3. Ulkomainen omistus eräiden Euroopan maiden tehdasteollisuudessa (TOL D) vuonna 1996.

Kuviossa 3 verrataan Suomen tehdasteollisuuden ulkomaista omistusta tilanteeseen muissa pienissä Euroopan maissa vuonna 1996. Norjassa ja Ruotsissa toimialan ulkomainen omistus liikevaihdolla mitattuna oli tällöin 20 prosentin tuntumassa, kun Suomessa vastaava luku oli vain 13 prosenttia.

Erityisen paljon ulkomaisia omistajia ovat kuitenkin houkutelleet Alankomaat ja Irlanti. Irlannissa ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus tehdasteollisuuden liikevaihdosta oli peräti 66 prosenttia ja Alankomaissaakin 30 prosenttia vuonna 1996. Henkilöstöllä mitattuna osuudet olivat Irlannissa 47 ja Alankomaissa 19 prosenttia.

3. ULKOMAISEN OMISTUKSEN JAKAUTUMINEN OMISTAJAMAITTAIN VUONNA 1998

Vuonna 1998 Suomessa toimivien ulkomaalaisomisteisten yritysten perimmäisiä omistajatahoja löytyi kaikkiaan 28:sta eri kotimaasta. Näistä maista valtaosa oli eurooppalaisia. Euroopan Unionin jäsenmaista löytyi omistaja yli 60 prosentille kaikkien ulkomaalaisomisteisten yritysten henkilökunnasta. Loppu 40 prosenttia jakautui lähes tasan muiden Euroopan maiden ja Euroopan ulkopuolisten maiden kesken (kuvio 4a).

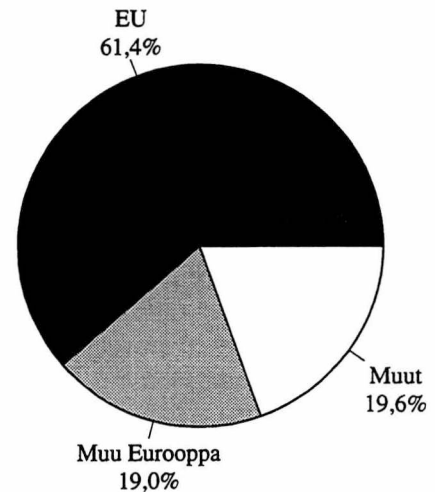
Ruotsi, Yhdysvallat ja Sveitsi merkittävimmät omistajamaat

Ruotsi on koko 1990 – luvun ollut selvästi tärkein Suomen yritystoiminnan ulkomainen omistajamaa. Vuonna 1998 ruotsalaisomisteisten yritysten henkilökunnan osuus kaikkien ulkomaisessa omistuksessa olleiden yritysten henkilökunnasta oli noin 30 prosenttia, kun seuraavaksi suurimman omistajamaan, Yhdysvaltojen, osuus oli vajaa 15 prosenttia. Kolmanneksi suurin omistaja oli Sveitsi noin 11 prosentin osuudella (kuvio 4b).

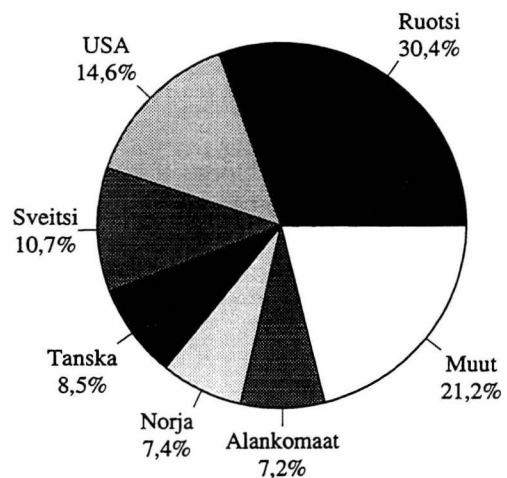
Myös tanskalaiset ja norjalaiset yritykset olivat merkittäviä omistajia Suomessa ja Pohjoismaihin olikin keskittynyt lähes puolet Suomen yritysten ulkomaisesta omistuksesta henkilöstöllä mitattuna. Pohjoismaiset omistajat työllistivät Suomessa yhteensä noin 59 000 henkilöä vuonna 1998.

Taulukosta 5 nähdään ulkomaisen omistuksen omistajamaan mukainen jakautuminen eri toimialoilla vuonna 1998. Omistusta on mitattu henkilöstön lukumäärällä. Taulukosta nähdään, että ruotsalaisten omistajien panos on vahva kaikilla päätoimialoilla. Ne olivat selvästi tärkein omistajaryhmä teollisuudessa, rakentamisessa, kaupassa ja liikenteessä. Rakentamisessa ruotsalaisten osuus lähenteli jopa 70 prosenttia ja liikenteessäkin 50 prosenttia. Kaupassa osuus oli noin 30 prosenttia. Vain liike-elämän palveluissa ruotsalainen omistus jäi henkilöstöllä mitattuna selvästi toiseksi Tanskan jälkeen. Tanskalaisomisteisten liike-elämän palveluiden yritysten noin 6 000 henkilöä vastasi lähes 40 prosenttia kaikkien alalla toimineiden ulkomaalaisomisteisten yritysten henkilökunnasta.

Ruotsalaisessa omistuksessa oli vuonna 1998 yhteensä 489 yritystä. Kaikkiaan näissä yrityksissä työkenteli noin 39 000 työntekijää.

Kuvio 4a. Ulkomainen omistus omistaja-alueen mukaan 1998, osuus henkilöstöstä.

Kuvio 4b. Ulkomainen omistus omistajan kotimaan mukaan 1998, osuus henkilöstöstä.

Yhdysvaltalainen omistus on keskittynyt pääosin teollisuuteen, kauppaan ja liike-elämän palveluihin. Noin puolet kaikkiaan 253:n yhdysvaltalaisomisteisen yrityksen henkilökunnasta, joka oli vuonna 1998 yhteensä lähes 19 000, työskenteli teollisuuden toimialoilla. Kaupassa Yhdysvaltojen osuus ulkomaisesta omistuksesta oli 16 prosenttia henkilöstöllä ja 20 prosenttia liikevaihdolla mitattuna. Liikevaihdolla mitattuna Yhdysvallat oli 30 prosentin osuudella selvästi tärkein ulkomainen omistajamaa liike-elämän palveluissa.

Taulukko 5. Ulkomaalaisomisteisten yritysten henkilöstö omistajamaan mukaan vuonna 1998.

Omistajamaa	Kaikki toimi- alat		Teollisuus		Rakenta- minen		Kauppa		Liikenne		Liike-elämän palvelut	
		%		%		%		%		%		%
Ruotsi	38 652	(30,4)	12 235	(21,0)	6 240	(67,2)	8 532	(29,7)	2 982	(49,6)	3 731	(24,2)
USA	18 595	(14,6)	9 739	(16,8)	-	-	4 575	(15,9)	298	(4,9)	2 151	(13,9)
Sveitsi	13 562	(10,7)	9 427	(16,2)	2 045	(22,0)	1 577	(5,5)	160	(2,7)	261	(1,7)
Tanska	10 771	(8,5)	2 265	(3,9)	403	(4,3)	1 151	(4,0)	230	(3,8)	6 077	(39,4)
Norja	9 430	(7,4)	8 991	(15,5)	-	-	289	(1,0)	122	(0,8)
Alankomaat	9 176	(7,2)	3 417	(5,9)	4 221	(14,7)	548	(9,1)	382	(2,5)
Iso-Britannia	6 922	(5,4)	4 563	(7,8)	1 059	(3,7)	833	(13,8)	232	(1,5)
Saksa	5 809	(4,6)	2 080	(3,6)	3 469	(12,1)	103	(1,7)	116	(0,8)
Ranska	4 905	(3,9)	1 697	(2,9)	-	-	740	(2,6)	681	(11,3)	391	(2,5)
Japani	4 507	(3,5)	1 055	(1,8)	-	-	1 573	(5,5)	-	-	1 780	(11,5)
Muut	4 798	(3,8)	2 675	(4,6)	125	(1,3)	1 521	(5,1)	193	(1,2)

... = tieto salattu

Sveitsiläiset omistajat löytyivät lähinnä teollisuudesta ja rakentamisesta. Sveitsiläinen isäntä oli kaikkiaan noin 14 000:lla henkilöllä, joista yli 11 000 työskenteli teollisuuden ja rakentamisen toimialoilla. Tanskan omistus keskittyi pääosin liike-elämän palveluihin, kun taas norjalaista omistusta oli miltei pelkästään teollisuudessa. Alankomaiden yritysten omistus oli merkittävää lähinnä kaupan toimialoilla, mutta myös teollisuudessa ne työllistivät runsaat 3 000 henkilöä.

Yhdysvaltojen lisäksi Japani oli ainoa merkittävä omistajamaa Euroopan ulkopuolella. Japanilaisten omistajien osuus oli vahva liike-elämän palveluissa, jossa niiden osuus oli liikevaihdolla mitattuna noin 20 ja henkilöstöllä mitattuna noin 12 prosenttia. Muita merkittäviä omistajamaita vuonna 1998 olivat Iso-Britannia, Saksa ja Ranska.

Ruotsalaisomisteiset yritykset keräsivät 52 miljardin liikevaihdon 1998

Liikevaihdolla mitattuna suurimpien omistajamaiden järjestys muuttuu niin, että Alankomaat nousee neljänneksi ja Japani viidenneksi. Samalla Tanska putoaa vasta kymmenenneksi suurimmaksi omistajamaaksi (taulukko 6). Ruotsalaisomisteisten yritysten liikevaihto oli vuonna 1998 noin 52 miljardia markkaa, mikä vastasi noin 29 prosenttia kaikkien ulkomaisessa omistuksessa olleiden yritysten liikevaihdosta.

Yhdysvaltalaisomisteiset yritykset keräsivät liikevaihtoa yhteensä vajaa 34 miljardia, sveitsiläisomisteiset runsaat 17 miljardia ja alankomaalaiset noin 16 miljardia markkaa. Yli 10 miljardin kokonaisliikevaihtoon pääsivät myös japanilais- ja norjalaisomisteiset yritykset. Niitä seurasivat Iso-Britannia ja Saksa runsaan 9 miljardin kokonaisliikevaihdolla. Liikevaihdolla mitattuna kymmenen merkittävimmän omistajamaan joukkoon kuuluu myös Venäjä noin 7 miljardin liikevaihdolla.

Taulukko 6. Ulkomaalaisomisteisten yritysten liikevaihto omistajamaan mukaan vuonna 1998.

Omistajamaa	Yrityksiä	Liikevaihto* (milj. mk.)	%
Ruotsi	489	52 109	28,7
USA	253	33 602	18,5
Sveitsi	86	17 265	9,5
Alankomaat	110	16 053	8,8
Japani	31	11 368	6,3
Norja	68	10 312	5,7
Iso-Britannia	92	9 605	5,3
Saksa	115	9 177	5,1
Venäjä	22	6 986	3,8
Tanska	120	6 131	3,4
Muut	105	8 938	4,9

* ei sisällä rahoitustoimintaa

Ruotsalaisten omistus Suomen yritystoiminnassa on kasvanut nopeasti viime vuosina. Ruotsalaisomisteisten yritysten kokonaishenkilöstömäärä on lähes kaksinkertaistunut neljän vuoden aikana. Vuosina 1994 – 1998 se nousi runsaasta 21 000:sta noin 39 000:een. Kasvu nähdään kuvioista 5, joka kuvaa ruotsalaisomisteisten yritysten kokonaishenkilöstömäärän kehitystä.

Suomalaisten omistus kasvaa Ruotsissa

Viime vuosikymmenellä myös suomalaisten yritysten suorat sijoitukset Ruotsiin ovat olleet merkittäviä. Vuonna 1998 Suomi nousi jo Yhdysvaltojen jälkeen toiseksi suurimmaksi ulkomaiseksi omistajaksi Ruotsin yritystoiminnassa. Tällöin suomalaisomisteisten yritysten kokonaishenkilöstömäärä Ruotsissa oli noin 45 000, mikä oli enemmän kuin ruotsalaisomisteisten yritysten henkilöstömäärä Suomessa.

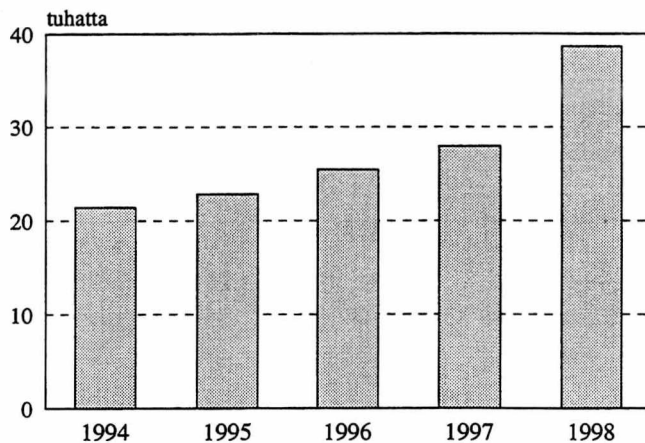
Vuonna 1997 suomalaisomistus Ruotsissa oli sekä henkilöstöllä että liikevaihdolla mitattuna selvästi suurempaa kuin ruotsalaisten omistus Suomessa. Kaikkiaan 348 suomalaisten Ruotsissa omistamaa yritystä keräsivät silloin liikevaihtoa 47 miljardia markkaa ja työllistivät vajaa 34 000 henkilöä. Liikevaihtoon ei sisälly rahoitustoiminta.

Suomalaisten omistus Ruotsissa on keskittynyt paljolti teollisille toimialoille, kun taas ruotsalaisomistus Suomessa on jakautunut tasaisemmin kaikille toimialoille (taulukko 7).

Taulukko 7. Suomalaisomisteiset yritykset Ruotsissa ja ruotsalaisomisteiset yritykset Suomessa. Vertailu toimialoittain 1997.

Toimiala	Suomalaisomistus Ruotsissa*		Ruotsalaisomistus Suomessa	
	Henkilöstö	Liikevaihto (milj. mk)	Henkilöstö	Liikevaihto (milj. mk)
Teollisuus	20 495	28 265	9 842	11 167
Rakentaminen	111	226	3 471	4 487
Kauppa	2 853	15 208	7 785	19 057
Rahoitustoiminta	6 748	..	270	..
Liikenne	782	661	2 908	4 340
Liike-elämän palvelut	1 409	2 287	3 343	1 886
Muut toimialat	1 287	666	311	446
Yhteensä	33 685	47 313	27 930	41 383

* Lähde: Statistiska Centralbyrån

Kuvio 5. Ruotsalaisomisteisten yritysten henkilöstö vuosina 1994 – 1998.

Ruotsin teollisuudessa suomalaisomistajien palveluksessa oli kaikkiaan runsaat 20 000 henkilöä, mikä vastasi noin 60 prosenttia kaikkien suomalaisomisteisten yritysten henkilökunnasta Ruotsissa vuonna 1997. Vuonna 1998 henkilöstön lukumäärä nousi jo lähes 29 000:een.

Suomalaista omistusta oli teollisuuden lisäksi merkittävästi rahoitustoiminnassa, jossa puolestaan ruotsalaisomistus Suomessa oli vähäistä. Muita huomattavaa suomalaista omistusta sisältäviä aloja Ruotsissa olivat liike-elämän palvelut ja kauppa. Sen sijaan rakentaminen ja liikenne, joissa ruotsalaisomistus Suomessa on runsasta, ei ole suomalaisia omistajia juurikaan houkutelut.

4. ULKOMAALAISOMISTEISTEN YRITYSTEN KANNATTAVUUS

Seuraavassa kuvataan ulkomaisessa omistuksessa olevan yritysryhmän yhteistä kannattavuutta suhteessa muihin yrityksiin nettotulosta ja sijoitetun pääoman tuottoa mittareina käyttäen. Sijoitetun pääoman tuotolla voidaan myös arvioida, onko ulkomainen pääoma kansallista tehokkaammassa käytössä.

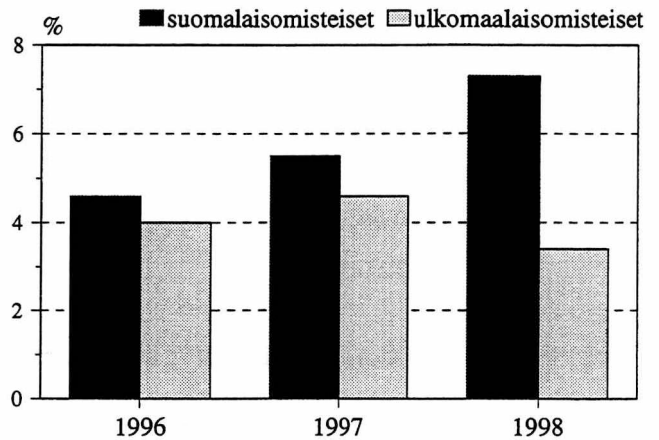
Ulkomaalaisomisteisiin yrityksiin sijoitettu pääoma tuottanut paremmin

Kuvioissa 6a ja 6b on vertailtu ulkomaalaisomisteisten yritysten nettotulosta ja sijoitetun pääoman tuottoa kansallisiin yrityksiin. Mukana ovat kaikki Suomessa toimivat yritykset rahoitustoimintaa lukuun ottamatta. Ulkomaalaisomisteisten yritysten yhteinen nettotulos suhteessa liikevaihtoon on kaikkina kolmena vuonna ollut selvästi alhaisempi kuin kansallisten yritysten vastaava tulos. Samalla kuitenkin niihin sijoitetun pääoman tuotto oli kansallisia yrityksiä korkeampi.

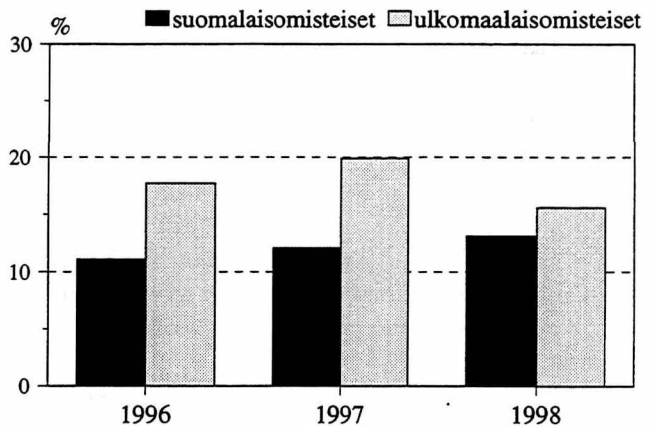
Vuonna 1998 ero ulkomaisessa ja kansallisessa omistuksessa olleiden yritysten nettotuloksessa oli huomattava: ulkomaalaisomisteisten yritysten nettotulos oli 3,4 prosenttia liikevaihdosta, kun muilla yrityksillä se nousi yli 7 prosenttiin liikevaihdosta. Samalla ero sijoitetun pääoman tuotossa kaventui selvästi kansallisten eduksi. Vielä vuonna 1997 ulkomaalaisomisteisiin yrityksiin sijoitetun pääoman tuotto oli 20 prosenttia ja muiden 12 prosenttia, mutta vuonna 1998 ulkomaalaisomisteisten yritysten tuotto laski 16 prosenttiin ja kansallisten nousi 13 prosenttiin.

Ulkomaalaisomisteisten yritysten korkeampi sijoitetun pääoman tuotto kertoo siitä, että ulkomaalaisomisteiset yritykset tarvitsivat tekemäänsä tulosta varten suhteellisesti kansallisia yrityksiä vähemmän pääomaa. Niihin sijoitettu pääoma oli tehokkaammassa käytössä.

Suomalaisomisteisten yritysten kannattavuus sekä nettotuloksella että sijoitetun pääoman tuotolla mitattuna parani kaikkina kolmena vuonna, kun taas ulkomaalaisomisteisten yritysten kannattavuus kääntyi selvään laskuun vuonna 1998. Tämä johtuu pääosin siitä, että vuonna 1998 ulkomaalaisomisteisiksi muuttuneet yritykset olivat selvästi muita ulkomaalaisomisteisiä yrityksiä huonommin kannattavia.

Kuvio 6a. Nettotulos suomalais- ja ulkomaalaisomisteisissä yrityksissä 1996 – 1998, % liikevaihdosta.

Kuvio 6b. Sijoitetun pääoman tuotto-% suomalais- ja ulkomaalaisomisteisissä yrityksissä 1996 – 1998.

Edellä tehty tarkastelu kertoo kahden yritysryhmän, ulkomaisessa omistuksessa olleiden ja kansallisten yritysten, kannattavuudesta. Tarkastelu ei varsinaisesti kerro ulkomaalaisomisteisten ja muiden yritysten kannattavuuden yritysakohtaisista eroista. Se ei huomioi ulkomaalaisomisteisten yritysten ominaispiirteitä, joista tärkeimmät ovat ulkomaalaisomisteisten yritysten keskimääräistä selvästi suurempi koko sekä niiden keskittyminen tietyille toimialoille. Lisäksi tehdyssä tarkastelussa suuret yritykset pääsevät vaikuttamaan tunnuslukuun on kohtuuttoman paljon.

Edelliseen tarkasteluun liittyvien puutteiden vuoksi tarkastelua muutetaan seuraavassa niin, että näiden kahden yritysryhmän sisältävät yrityskokoon ja toimialaan liittyvät eroavaisuudet eliminoidaan. Taulukossa 8 on tarkasteltu kolmea toimialaa, joissa ulkomainen omistus on merkittävää: metalliteollisuutta, tukkukauppaa ja tietojenkäsittelypalvelua. Näillä kaikilla toimialoilla ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus liikevaihdosta oli yli 20 prosenttia vuonna 1998. Tarkastelussa ovat mukana vain yli 20 henkilöä työllistävät yritykset.

Merkittäviä eroja tietojenkäsittelypalveluissa

Taulukossa 8 kannattavuuden mittareina on käytetty liiketulosta, nettotulosta ja sijoitetun pääoman tuottoa. Siinä on verrattu ulkomaalais- ja suomalaisomisteisten mediaaniyritysten tunnuslukuja vuosina 1996 - 1998. Tuloksista nähdään, että merkittäviä eroja ulkomaalais- ja suomalaisomisteisten yritysten kannattavuuden välille syntyi lähinnä tietojenkäsittelypalvelussa.

Metalliteollisuudessa ja tukkukaupassa sijoitetun pääoman tuotto on ulkomaalaisomisteisillä yrityksillä pääsääntöisesti ollut hieman korkeampi kuin suomalaisomisteisillä. Vuonna 1998 metalliteollisuuden suomalaisomisteisen mediaaniyrityksen sijoitetun pääoman tuotto oli 18 ja ulkomaalaisomisteisen 21 prosenttia. Tukkukaupassa ero ryhmien mediaaniyritysten sijoitetun pääoman tuotossa oli hyvin pieni.

Toimialoilla erot liiketuloksessa ja nettotuloksessa ulkomaalais- ja suomalaisomisteisten yritysten välillä olivat pieniä.

Vuonna 1998 sekä metalliteollisuudessa että tukkukaupassa ulkomaalais- ja suomalaisomisteisten yritysten sijoitetun pääoman tuoton jakaumat poikkesivat toisistaan niin, että ulkomaalaisomisteisten yritysten joukko sisälsi suhteellisesti enemmän ääriarvoja saaneita tapauksia. Ulkomaalaisomisteisissä yrityksissä oli siis suhteellisesti suomalaisomisteisiä enemmän sekä erittäin heikosti että erittäin hyvin kannattavia yrityksiä.

Tietojenkäsittelypalvelussa suomalaisomisteisten yritysten liike- ja nettotulos kohosivat kaikkina vuosina selvästi suuremmiksi kuin ulkomaalaisomisteisten yritysten. Vuonna 1998 suomalaisomisteisen mediaaniyrityksen liiketulos liikevaihdosta oli lähes kaksinkertainen ulkomaalaisomisteisiin nähden. Myös sijoitetun pääoman tuotto oli toimialan suomalaisomisteisissä yrityksissä selvästi korkeampi vuonna 1998: suomalaisomisteisen mediaaniyrityksen sijoitetun pääoman tuotto oli lähes 40 prosenttia, kun ulkomaalaisomisteisten tuotto oli noin 30 prosenttia. Tosin vuonna 1997 ulkomaalaisomisteisten yritysten tuotto oli vielä korkeampi.

Taulukko 8. Suomalais- ja ulkomaalaisomisteisten yritysten kannattavuus erällä toimialoilla 1996 - 1998, mediaaniyritysten tunnuslukujen vertailu. Mukana yli 20 henkilön yritykset.

	1996		1997		1998	
	S	U	S	U	S	U
Metalliteollisuus (TOL 27-35)	(N=754)	(N=112)	(N=808)	(N=110)	(N=845)	(N=128)
Liiketulos-%	6,8	6,8	7,4	7,0	6,5	5,9
Nettotulos-%	4,4	4,9	4,9	4,4	4,0	4,3
Sijoitetun pääoman tuotto-%	19,9	23,6	21,2	19,7	17,9	21,0
Tukkukauppa (TOL 512-517)	(N=263)	(N=144)	(N=277)	(N=152)	(N=287)	(N=187)
Liiketulos-%	3,6	4,3	4,0	4,9	3,8	3,8
Nettotulos-%	2,1	2,8	2,6	2,8	2,6	2,2
Sijoitetun pääoman tuotto-%	15,3	17,0	19,9	21,5	16,6	16,3
Tietojenkäsittelypalvelu (TOL 72)	(N=80)	(N=17)	(N=82)	(N=17)	(N=103)	(N=20)
Liiketulos-%	6,6	3,3	7,5	5,1	8,9	4,6
Nettotulos-%	4,9	2,4	4,6	2,5	5,7	3,5
Sijoitetun pääoman tuotto-%	23,4	15,6	22,3	32,5	39,4	29,4

S = suomalaisomisteiset
U = ulkomaalaisomisteiset

SVT Suomen virallinen tilasto
Finlands officiella statistik
Official Statistics of Finland

Yritykset 2000:³
Företag
Enterprises

Tiedustelut – Förfrågningar:

Matti Okko
(09) 1734 3341